

SOBRE L'AUTOR

Gustave Flaubert va néixer a Rouen el 1821 i va morir a Croisset, Normandia, el 1880. Després d'haver iniciat estudis de medicina, es dedicà de ple a la literatura. La publicació de *Madame Bovary* (1857) fou alhora un esdeveniment literari i un escàndol social, a causa de la amoralitat que hom veia en el comportament de la protagonista. El llibre fou condemnat més pel fet de constituir una dura crítica de l'empremta ideològica burgesa sobre una ànima ingènua que no per la conducta d'Emma Bovary. És la mateixa crítica que hi ha al *Dictionnaire des idées reçues* (1911) i a *Bouvard et Pécuchet* (1877), ambdues obres publicades després de la mort de l'autor, i d'una manera més insidiosa, però d'una eficàcia supina, a l'*Éducation sentimentale* (1870), que tingué dues versions i que alguns crítics consideren la seva obra mestra. En totes aquestes obres, i en les altres –*Salammbô* (1863), esplèndida evocació de la civilització cartaginesa. *La tentation de Saint Antoine* (1874), mítico-filosòfica, i *Trois Contes* (1877)–, Flaubert s'afirmava com un romàntic amagat darrera un naturalista. El preocupaven sobretot l'harmonia, la forma, els colors, l'art i la tècnica de l'escriptor. Però el poeta romàntic, que, com a tal, odiava la burgesia i la feia responsable de totes les mediocritats i totes les decadències humanes, es frustrà ell mateix, i deixà parlar la natura i els temes d'estudi que li oferia. Acumulava una documentació de vegades impressionant, els apunts, les observacions, i oferia unes pintures d'una exactitud i un realisme sorprenents, totalment desproveïdes d'emoció i de moralisme. Aquest art impersonal, gairebé clàssic, exclusivament basat en l'observació, fa una impressió de força expressiva i de pessimisme; en realitat, la descripció de les misèries intel·lectuals, malgrat la impassibilitat de l'autor, no és exempta de crueltat. *La Correspondence* (1877–1944) és molt reveladora, en aquest aspecte.

SOBRE EL REALISME

El realisme és una doctrina estètica basada en la descripció objectiva de la realitat, en obres literàries i artístiques, sense concessions a l'embelliment o a la idealització. En literatura, neix cap al 1850 com una reacció contra els excessos de la novel·la romàntica i esdevindrà escola, definida a França i irradiada arreu fins a l'època actual. Cal cercar-ne els antecedents en la novel·la picaresca i en la novel·la sentimental del s. XVIII. Però és amb els romàntics que el realisme s'obre camí, amb el propòsit de descriure una societat (Balzac). Després del 1850, la difusió del positivisme i el progrés de les ciències naturals influeixen en els escriptors que prenen una actitud de rigorosa observació i es plantegen un problema d'escola. La frontera entre realisme i naturalisme, que s'inicia cap al 1880, restarà sempre indecisa. La literatura francesa defineix com a realistes G. Flaubert i A. Daudet. La novel·la realista anglesa no surt de la seva tradició de novel·la sentimental i de costums, amb el caire moralitzador de l'època victoriana: Ch. Dickens, G. M. Thackeray i G. Eliot. La influència francesa produeix a Rússia novel·listes de la talla de F. Dostojevski, L. Tolstoj i I. Turgenev. En la literatura castellana la novel·la realista és conreada per B. Pérez Galdós, E. Pardo Bazán, L. Alas, J. M. de Pereda i J. Valera. Als Països Catalans, el realisme tingué les seves primeres manifestacions en el *costumisme*, el qual obrí el camí a la renovació del llenguatge i a la incorporació de les tècniques descriptives a la novel·la. Pròpiament, però, el realisme com a moviment literari no es manifestà fins el decenni de 1880–90, com a rèplica a l'idealisme i al retoricisme dels romàntics i amb el propòsit de reproduir la vida quotidiana de la societat contemporània; és la temàtica inherent a la novel·lística de Josep Pin i Soler, Dolors Monserdà de Macià, Carles Bosch de la Trinxeria i Marià Vayreda. La intenció moralitzant o instructiva, el confessionalisme i l'idealisme d'aquests autors, els apartà del naturalisme.

FITXA TÈCNICA DEL LLIBRE

Autor: Gustave Flaubert

Títol: Madame Bovary.

Primera edició: 1857.

Any i número de la meua edició: primera edició, gener de 1996.

ARGUMENT

De jove, Charles Bovary havia estudiat medicina a Rouen. Quan en va tenir l'edat, la seva mare el va fer casar amb una dona rica però poc atractiva, Héloïse Dubuc. Però madame Dubuc va morir poc després d'haver-se casat. Charles, que era metge, va rebre l'encàrrec d'anar a la granja Les Bertaux, a curar la cama trencada de monsieur Roualt. Després de diverses visites, Charles s'enamorà de la filla de Roualt, Emma, i li va demanar la seva mà. L'home li va concedir i els dos joves es van casar.

Després de casats, van anar a viure a Tostes. Allà, Emma estava sola, s'avorria, feia feinetes o llegia. El seu marit estava tot el dia fora exercint el seu ofici, i tornava quan ja era de nit. A vegades, Emma recitava poemes o parlava amb el seu marit, però aquest no li feia massa cas, encara que se l'estimava molt.

Charles i Emma van ser invitats a casa del marquès de La Vaubyessard, que s'havia enamorat de les cireres de Tostes. Allà, Emma va conèixer un altre tipus de vida, més divertit i alegre que el que feia ella. Va participar en balls, i va conèixer un vescomte que la va treure a ballar. Quan van tornar a Tostes, Emma enyorava La Vaubyessard, volia tornar-hi, volia tornar amb el vescomte. Va veure que, si no s'hagués casat amb Charles, la seva vida podria ser més divertida i ella podria ser més feliç, amb un home que estigués per ella i fos més encantador.

Però la realitat no era aquesta. Emma cada vegada es trobava més malament a Tostes. Va començar a agafar mareigs, malalties i depressions. Diversos metges van recomanar-li canviar d'aires, així que la parella va anar a viure a Yonville-l'Abbaye. Emma va quedar embarassada. A Yonville van conèixer gent nova, com monsieur Homais, el farmacèutic; madame Lefrançois, l'hostalera; Lestiboudois, l'enterramorts; monsieur Binet, bon caçador i expert en jocs de cartes; mossèn Bournisien; Lhereux, comerciant; i Léon Dupis, passant del notari Guillaumin.

Léon i Emma es van fer molt amics, es van enamorar. Però cap dels dos va tenir la valentia de manifestar el seu amor. Finalment, Léon va marxar cap a París i, d'aquesta manera, pretenia oblidar Emma. Madame Bovary encara no era feliç, ja que viure amb Charles li impedia. Van tenir una filla i li van posar Berthe. Emma cada vegada tenia més ganes de ser infidel a Charles.

Madame Bovary va conèixer Rodolphe Boulanger, un home molt ben plantat. Els dos es van enamorar. Quan Charles no hi era, Emma s'escapava i anava i anava a veure a Rodolphe. Tenien cites, s'enviaven cartes i s'estimaven de debò.

Un dia Charles Bovary va operar el peu d'Hippolyte, mosso de l'hostal Le Lion d'Or. Primer, va pensar que havia reeixit, però després es va adonar que no l'havia operat bé i el doctor Canivet va haver d'amputar la cama al jove. Després d'aquest fet, Emma odiava encara més el seu marit. Va planejar una fugida per sempre de Yonville amb Rodolphe, però al final aquest es va fer enrere. Aleshores madame Bovary va començar a patir marejos i malalties, fins al punt que es va haver de quedar uns mesos al llit. Començava a estar endeutada amb Lhereux, al qual havia encarregat coses sense que el seu marit ho sabés.

Un dia la parella va anar al teatre de Rouen. Allà van trobar monsieur Léon, que havia tornat. Aleshores Emma es va convertir en l'amant de Léon. També s'escriuen cartes, es regalaven coses i, d'amagat, es veien. Però madame Bovary cada vegada estava més endeutada. Lhereux va dir-li que si no li pagava el que li devia li embargaria la casa i tots els seus béns. La dona va demanar diners a tothom que coneixia, però no els va aconseguir. Aleshores es va prendre arsènic, va caure malalta i va morir. Tothom es va lamentar de la seva mort, sobretot el seu marit. Aquest va agafar una depressió quan tots els deutes li van caure a sobre. A més, va descobrir les cartes d'amor dels amants d'Emma. Al cap de poc també va morir.

TEMA

Penso que el tema principal de la novel·la és la repressió i infelicitat en què viu Emma Bovary a partir del seu casament, que la porta al suïcidi. Crec que en la novel·la, l'autor també critica alguns aspectes de la societat del seu temps que no veu bé.

ESTRUCTURA

Dividiria la novel·la en tres parts principals:

- **Introducció**: des del principi fins el quart capítol de la primera part. Ens presenta Charles i Emma. Ens explica breument la història de Charles. Després aquest coneix a Emma i es casen.
- **Desenvolupament**: des del cinquè capítol de la primera part fins al setè capítol de la tercera. Charles i Emma van a viure a Tostes i decideixen marxar perquè Emma no és feliç. Van a viure a Yonville, Emma té dos amants, tenen la filla i s'arruïnen de mica en mica.
- **Desenllaç**: des del vuitè capítol de la tercera part fins al final. Emma pren l'arsènic, cau greument malalta i mor. Charles es veu endeutat, descobreix les cartes dels amants i cau en depressió. Al final, aquest també mor.

PUNT DE VISTA NARRATIU

El narrador de la història és extern. És omniscient, sap tot el que fan, senten i pensen els personatges.

PERSONATGES

Emma Bovary: és la protagonista de la història. Quan és jove viu a la granja Les Beratux amb el seu pare, monsieur Rouault. A aquest se li trenca la cama i el doctor Charles Bovary li va a curar. El metge s'enamora d'Emma i es casen. Van a viure a Tostes, i allà Emma està sola. Llegeix, fa feines de la casa, però s'adona que no és gens feliç amb el matrimoni, i somia en una vida més alegre i amb la felicitat:

Abans de casar-se, havia cregut estar enamorada; però la felicitat que hauria hagut de resultar d'aquest amor no havia arribat, es devia haver equivocat, pensava. I Emma intentava saber què significaven exactament, a la vida, les paraules felicitat, passió i embriaguesa, que tan boniques li havien semblat als llibres.

(pàg. 32)

Emma es deprimeix, es mareja i agafa malalties. Alguns metges recomanen a Charles que vagin a viure en un altre lloc, però el que en realitat fa infeliç a madame Bovary és viure amb Charles:

Empal·lidia i tenia palpitations. Charles li va administrar valeriana i banys de càmfora. Tot el que s'intentava semblava irritar-la cada vegada més.

(pàg. 57)

Després, se'n va a viure amb Charles a Yonville, lloc on la seva infelicitat no minva. Però Emma canvia de caràcter. Primerament es passa el dia a casa llegint novel·les. Després decideix ser infidel al seu home i té amants. Primer s'enamora de Léon, que se'n va a viure a París. Després s'enamora de Rodolphe, home al qual fa visites freqüents quan el seu home no hi és:

Rodolphe no parlava. Es miraven. Un desig suprem feia estremir els seus llavis secs; i suaument, sense esforç, els seus dits es van confondre.

(pàg. 121)

Emma és cada vegada més capritxosa i més infidel. El seu marit li arriba a fer fàstic, repulsió, fins al punt que vol escapar-se de casa amb Rodolphe, malgrat la seva filla Berthe:

Ara l'irritava tot en ell, la seva cara, la roba que duia, el que no deia, la seva persona sencera, la seva existència. Es penedia com d'un crim de la seva virtut passada, i el que encara en quedava s'esmicolava sota els cops furiosos del seu orgull.

(pàg. 148)

Tot i la fortuna de la qual havia disposat la parella després de casar-se, Emma s'arriba a endeutar molt amb Lhereux, que decideix embargar-li els béns:

Van començar pel gabinet de Bovary, i no van apuntar el bust frenològic, que va ser considerat instrument de la seva professió; però a la cuina van comptar els plats, les olles, les cadires, els llums, i al dormitori tots els bibelots dels prestatges.

(pàg. 230)

Quan arriba al límit de la desesperació, Emma decideix emmetzinar-se i, d'aquesta manera, acabar amb la seva vida. Amb l'ajuda de Justin, l'ajudant del farmacèutic Homais, aconsegueix una ampolla d'arsènic. Se la pren i, finalment, mor:

Una convulsió la va llançar sobre el matalàs. Tothom es va acostar. Havia deixat d'existir.

(pàg. 252)

Al principi, Emma és una noia de camp, innocent, atractiva, que busca la felicitat. Després de casar-se es converteix en una dona amargada, maniàtica, infeliç, infidel, sofridora i que no té remordiments. Aquest personatge té un canvi psicològic bastant fort al llarg de l'obra.

Charles Bovary: espòs d'Emma Bovary. De jove els seus pares l'havien malcriat bastant, i l'havien portat a estudiar a l'escola de Rouen. De petit era un noi tímid i estudiava medecina. Quan acaba la carrera comença a exercir de metge. Per petició de la seva mare, es casa amb Héloïse Dubuc, dona rica però poc atractiva. Madame Dubuc mor i queda vidu. Aleshores coneix Emma Bovary, amb la qual es casa:

Es van celebrar, doncs, les noces, a les quals van assistir quaranta-tres persones, que van passar-se setze hores a taula; la festa va recomençar l'endemà i una mica encara els dies següents.

(pàg. 25)

Charles estima de debò Emma, però aquesta el rebutja. És un home poc gelós i bondadós. Pateix per la seva dona i els seus pares, i sempre els és fidel.

En una ocasió, Charles opera Hippolyte, el mosso de l'hostal, i no se'n surt. Com a conseqüència, el doctor Canivet ha d'amputar la cama al jove mosso. Aleshores Bovary s'adona del seu fracàs i Emma el rebutja encara més.

Charles no s'adona que la seva dona havia tingut dos amants fins que aquesta no mor i troba les cartes:

Totes les cartes de Léon eren all. Aquella vegada ja no hi havia dubte! Les va devorar de la primera a l'última, va escorcollar tots els racons, tots els mobles, tots els calaixos, darrere les parets, plorant, cridant, esmaperdut, enfollit. Va descobrir una capsa, la va esbotzar d'una puntada de peu. El retrat de Rodolphe li va saltar a la cara, entre tot de cartes d'amor.

(pàg. 268)

Pocs dies després d'haver mort Emma, Charles mor per causes desconegudes:

Tenia el cap inclinat a la paret, els ulls tancats, la boca oberta, i entre les mans tenia un llarg ble de cabells negres. (...) I creient que volia jugar, el va empènyer suaument. Va caure a terra. Era mort

(pàg. 270)

Monsieur Rodolphe Boulanger: és un home solter, propietari de terres i de la granja La Huchette. És ben plantat i de mitjana edat:

Monsieur Rodolphe Boulanger tenia trenta-quatre anys; tenia el temperament brutal i la intel·ligència perspicaç, i com que havia freqüentat moltes dones, hi entenia molt. Aquella li havia semblat bonica; hi pensava, doncs, i també en el seu marit.

(pàg. 106)

Coneix Emma quan acompanya un criat seu a curar-se a casa de Bovary. La sedueix, l'ensenya a anar a cavall i es converteix en el seu amant. Emma, quan el seu marit no és a casa, travessa les muntanyes i el va a veure:

Un matí que Charles havia sortit abans de l'alba, a ella li va entrar el caprici de veure Rodolphe immediatament. Podia arribar a La Huchette de seguida, passar-hi una hora, i tornar a Yonville quan encara dormiria tothom. Aquella idea la va fer tremolar d'ansia, i aviat es va trobar enmig del prat, caminant amb pas ràpid, sense mirar enrere.

(pàg. 131)

Emma i Rodolphe planegen escapar-se junts, però poc abans del dia acordat Rodolphe es fa enrere i no vol marxar. Abandona Emma, que agafa una forta depressió.

Monsieur Léon Dupis: passant del notari Guillaumin, resident a Yonville quan Charles i Emma hi arriben. De mica en mica Léon i Emma es fan amics i s'estimen, però no gosen expressar el seu amor. Monsieur Dupis marxa cap a París, però al cap d'un temps es retroba amb Emma a Rouen:

I mentre acabava de dir aquesta frase, l'antic passant de notari de Yonville va entrar a la llotja. Va donar la mà amb una desimboltura de gentilhome i madame Bovary va estendre la seva, obeint sens dubte a l'atracció d'una voluntat més forta.

(pàg. 178)

Des d'aleshores es converteix en el seu amant de debò. Però quan la situació econòmica d'Emma va molt malament ja no es veuen més –en part, Emma i el seu home s'arruïnen per culpa de Léon, i també per culpa de Rodolphe. Després de la mort d'Emma, Léon es casa.

Monsieur Homais: farmacèutic de Yonville. Personatge de prestigi al poble, de molts coneixements científics i filosòfics. També té coneixements mèdics, cosa que fa que la gent de Yonville confii en ell. És ric i té quatre fills. Ha escrit el llibre *De la sidra: fabricació i efectes*. No dedica gaire temps a la seva dona, però sí que en dedica molt al laboratori. Vol que el govern li otorgui la Creu d'Honor, premi pels seus mèrits, i, al final, l'aconsegueix.

Al llarg de la novel·la ajuda molt a Charles i Emma i influeix molt en les seves vides, però Emma se suïcida amb el seu arsènic, robat amb l'ajuda de Justin.

Monsieur Lhereux: comerciant de Yonville. Emma, en diverses ocasions, li encarrega coses que no li paga. Això fa que aquesta li degui molts diners i Lhereux es veu obligat a embargar-li els béns. Això provoca el suïcidi de madame Bovary i, posteriorment, també la de Charles.

Monsieur Rouault: pare d'Emma. Propietari d'una granja, es trenca una cama i Charles Bovary el va a curar. Deprés que aquest s'hagi casat amb la seva filla, els envia cada any un gall dindi i procura anar-los a visitar. Va quedar vidu quan Emma era molt petita, i també se li va morir un fill.

Madame Bovary mare: mare de Charles. Dona ambiciosa i obsessionada amb la religió. Casa el seu fill per conveniència amb Héloïse Dubuc. Quan Charles està casat amb Emma, les dues no es porten gaire bé i tenen discussions. Madame Bovary mare sempre es queixa i critica coses que considera immorals o inconvenients. Mor poc després que el seu fill perdi la vida. És la representació de la burgesa del segle passat repel·lent, maniàtica i obsessionada per la religió i els diners.

Charles-Denis-Bartholomé Bovary: pare de Charles Bovary. No és tan autoritari com la seva dona, li agrada fer broma. Mor d'un atac de feridura abans de morir Emma.

Berthe Bovary: filla del matrimoni entre Charles i Emma. Passa una infància bastant dolenta, ja que els seus pares moren quan ella és molt petita.

Madame Lefrançois: hostalera de Yonville, propietària de Le Lion d'Or.

Monsieur Lestiboudois: enterramorts de Yonville. A part d'enterramorts, també és guarda del cementiri i té un petit conreu en aquest lloc.

Monsieur Binet: home resident a Yonville. És expert en jocs de cartes i practica la caça.

Felicité: criada de Charles i Emma. Noia bondadosa. S'enamora de Justin.

Justin: ajudant del farmacèutic Homais. S'enamora de Felicité.

Cal assenyalar, també, altres personatges secundaris com madame Homais, Tuvache, Héloïse Dubuc, Madame Rolet, Hipolyte, madame Lempereur, monsieur Guillaumin, monsieur Vinçart, el vescomte, etc.

AMBIENTACIÓ

Tota l'acció es desenvolupa a França. Els principals llocs on succeeix són:

- Rouen (escola on estudia Charles, lloc on viu Léon, carrers, teatre de l'òpera).
- Tostes (casa on vivien Charles i Emma)
- Granja Les Bertaux.
- Castell dels marquesos de La Vaubyessard.
- Yonville (casa de Charles i Emma, carrers, casa de monsieur Homais, cementiri, muntanyes, hostel

Le Lion d'Or, església, lloc on se celebra la fira agrícola).

- *Granja La Huchette (on viu Rodolphe)*

Hi ha escenaris de tot tipus. Els interiors són les cases (de Charles i Emma, de monsieur Homais, l'habitació on resideix Léon, etc.) i altres edificis (el castell dels marquesos La Vaubyessard). Els exteriors són molt variats (carrers, boscos, muntanyes, etc.). Tots els llocs on es desenvolupa l'acció són reals.

L'atmosfera és normalment tranquil·la, encara que de vegades és de tristesa, d'angoixa (quan Emma mor), de solitud dels personatges (Emma sobretot i Charles al final de la novel·la), de desesperació (quan Emma veu que ningú pot deixar-li diners), etc.

L'acció transcorre aproximadament a mitjans del segle XIX.

TEMPS

No dona gaire pistes del temps que transcorre. Depenent del capítol poden passar hores, un dia, mesos, etc. És variable el temps entre un capítol i un altre.

Hi ha retrospecció, encara que no massa, principalment quan Emma recorda el seu passat o fets que li han succeït immediatament abans.

TÈCNIQUES

El relat és detallat:

La conversa va ser esllanguida, i madame Bovary es quedava en silenci a cada moment, mentre ell no sabia què dir. Assegut en una cadira, prop de la xemeneia, feia girar entre els dits l'estoig de marfil. Ella passava l'agulla i de tant en tant frunzia els plecs de la tela amb l'ungla. Ella no parlava, i a ell l'encisava aquell silenci, tal com l'haurien encisat les seves paraules.

(pàg. 87)

La descripció és bastant objectiva i, a vegades, potser una mica estètica:

El castell, de construcció moderna, a la italiana, amb dues ales avançades i tres escalinates, es desplegava al peu d'un prat immens on pasturaven algunes vaques, entre grups separats de grans arbres, mentre que les mates d'arbustos, rododèndrons, xeringuilles i aliguers es bombaven en tofes verdes i desiguals, seguint la corba del camí de sorra. Un riu passava per sota del pont; a través de la boirina es distingien unes construccions amb teulada de palla, escampades pel prat, que vorejaven dues pendents cobertes de bosc, i al darrere, entre l'espessor i formant dues línies paral·leles, hi havia les cotxeres i els estables, restes conservades de l'antic castell enderrocat

(pàg. 42)

El diàleg està escrit en estil directe.

Cal destacar, també, que, enmig de la narració, l'autor hi ha intercalat fragments de poesies:

Per aplegar diligentment

Les espigues que la falç segà,

La Nanette s'inclina amatent

Sobre el solc que les va donar.

(pàg. 252)

ESTIL

No utilitza un lèxic massa complicat, però el nivell del llenguatge és culte, fins i tot algunes paraules (poques, però) costen d'entendre.

Les frases són de llargada variada, n'hi ha de curtes i de llargues:

La llàntia de porcellana arrodonia al sostre una claror trèmula, i les cotines tancades del bressol formaven com una cabana blanca que es bombava a l'ombra, vora del llit. Charles se les mirava.

(pàg. 155)

No utilitza gaires metàfores, però si algunes comparacions:

Les ànsies, les penes, l'experiència del plaer i les il·lusions sempre joves, igual que les flors en un femer sota la pluja, els vents i el sol, l'havien desenvolupada de mica en mica, i per fi s'expandia en la plenitud de la seva naturalesa.

(pàg. 154)

CLASSIFICACIÓ DE L'OBRA

Classificaria aquesta novel·la com a realista, amorosa, bastant dramàtica i potser, en l'actualitat, costumista (ja que llegint-la ens podem fer una idea de com vivien el segle passat).

ACTITUD DE L'AUTOR

L'aparença que té l'autor és seriosa. Es mostra, potser, crític en segons quins aspectes de la societat burgesa del segle passat.

VALORACIÓ GLOBAL DE L'OBRA

Madame Bovary és una novel·la d'argument molt realista, encara que a molts de nosaltres no ens ho pugui semblar, ja que parla de la societat de fa més d'un segle (l'època en què Flaubert la va escriure) El context històric, social i geogràfic també és totalment realista.

L'obra en general m'ha agradat. M'ha fet reflexionar sobre l'època de la qual parla, i sobre els costums que tenia la gent. Penso que si en aquella època hagués existit la separació o el divorci Flaubert no hagués pogut escriure aquesta novel·la, ja que la màxima frustració de la protagonista és pensar que sempre haurà de viure amb un home al qual no estima i pel qual no sent cap tipus d'atracció intel·lectual ni física.

M'ha sobtat, també, que molta gent l'hagués qualificat d'immoral. Amb això he vist que la gent del segle passat tenia una mentalitat molt diferent a l'actual. M'agradaria saber què els hagués passat si haguessin vist les coses que s'arriben a escriure i a fer actualment...

I encara que la gent la considerés immoral, segurament en aquella època hi havia casos semblants al d'Emma

Bovary, no crec impossible que, amb les circumstàncies i lleis d'aquella gent, alguna dona volgués separar-se del seu marit i no pogués (o viceversa).

En definitiva, penso que és una bona novel·la per llegir i aprendre alhora.